

**Romové a slovenská
chudoba / O Roma he
o slovaňiko čoripen**

strana 2, 3

**Tomáš Ščuka:
Romové potřebují orgán
proti diskriminaci**

strana 3

**Být Fridou není
jednoduché / Pal e Frida
Kahlo the lakro dživipen**

strana 4, 5

ZPRÁVY

Praha – Nová online kampaň „DÍKY VÁM!“ umožní lidem podpořit ve vysněném studiu další desítky romských studentů středních a vysokých škol s dobrým prospěchem, kteří se musí potýkat se sociálním vyloučením a ztíženou finanční situací. Tu v současné době zásadním způsobem ovlivňují i dopady karanténních opatření kvůli koronavirové pandemii. Organizace ROMEA spustila kampaň nejen jako výzvu pro nové podporovatele stipendijního programu, který každoročně pomáhá šedesátce romských studentů, ale také jako poděkování stávajícím pravidelným dárcům.

ČTK – Podle výzkumu Centra výzkumu veřejného mínění více jak polovina Čechů pociťuje nesympatie k Romům. Z národnostních skupin žijících v ČR se největší přízní Čechů těší jednoznačně Slováci, s odstupem pak následují Maďaři. Naopak největší nesympatie vzbuzují Romové a Arabové, kteří si ale od loňského roku mírně polepšili. Průzkum se uskutečnil od 29. února do 11. března, tedy ještě před vyhlášením nouzového stavu kvůli koronavirové epidemii. Podle statistik je míra sympatií k jednotlivým národnostem v průběhu let poměrně stabilní. „Za povšimnutí stojí, že je-

Pokračování na str. 2

Krize COVID-19 způsobí žákům ze sociálně slabších rodin značné problémy v učení

foto: Andrea DiCenzo

Věřím, že každá rodina, domácnost i jednotlivci jsou každodenními vládními opatřeními v souvislosti se zdravotní nákazou covid-19 už určitě otráveni. Kdo by také nebyl? Nouzový stav, jež nás všechny omezuje na

základních lidských právech, je stav, který jako společnost prostě nepamatujeme a nemáme s ním žádnou zkušenost. V tomto duchu bychom měli nazírat na vše, co se kolem nás odehrává a vnímat tak i postupy sou-

časné vlády. Na druhou stranu plně chápou, že některé excesy ministrů, a potažmo celé vlády, v posledních týdnech pochopit nelze! Neschopnost konsenzu ve vládních prohlášeních směrem k občanům, stejně jako

nepřipravenost rezortů na nouzový stav (který by měla každá země ze zákona předvídat a být připravena), svědčí dle mého o faktu, jak vzdále-

Pokračování na str. 2

Muzeum romské kultury prodlužuje výstavu Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní.

foto: Sabir Agalarov

Pro velký návštěvnícký úspěch v Muzeu romské kultury prodloužili výstavu Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní až do poloviny února příštího roku. „Prodloužení výstavy ovlivňuje aktuální situace nouzového stavu, proto program k prodloužení nabízíme návštěvníkům online,“ uvádí ředitelka Muzea romské kultury, Jana Horváthová.

„Rozhodli jsme se výstavu prodloužit na základě reakcí našich návštěvníků a jejich zpětných vazeb. Hudba Romů je fenomén, který vždy spojoval romský svět s tím majoritním. Je to klíčové téma romské identity, historie, našeho kulturního dědictví,“ dodává Jana Horváthová.

Od středy 29. dubna do čtvrtka 30. dubna do půlnoci na 48 hodin

Pokračování na str. 6

ZPRÁVY

diný významný nárůst antipatií k Arabům se zastavil v roce 2017. Za další zmínku stojí rovněž trvalý nárůst sympatií k Vietnamcům,“ uvedlo CVVM. Nenávist většinou vyjadřují lidé starší šedesáti let a lidé se středoškolským vzděláním bez maturity.

Dokončení ze str. 1

Praha – Všestranná umělkyně Olga Fečová je navržena na státní vyznamenání. Z mnoha důvodů ji na toto ocenění navrhla vedoucí Katedry obecné antropologie FHS Zuzana Jurková. Podpořil ji senátor Jiří Oberfalzer. „Olga Fečová celoživotně ztělesňuje přístup, který se ukázal jako zásadní a zachraňující i teď v počátku covidové epidemie: že totiž nezištná péče o druhé může být integrální součástí života i těch, kteří nemají v hmotné oblasti nadbytek,“ vysvětluje Zuzana Jurková a doplňuje: „cestu do Vladislavského sálu by si Olga Fečová nepochybně zasloužila.“ V roce 1996 tuto péči formalizovala založením souboru Čhavorikaňi luma (romsky Dětský svět) v Neratovicích, později v Náchodě, Berouně či Krupce. V posledních letech se angažuje i v projektu Jileha (z.s. Slovo 21), orientovaném na romské ženy.

Krompachy – Slovenská inspekce ministerstva vnitra zahájila trestní stíhání ve věci útoku policisty na děti z romské osady Krompachy. K incidentu došlo v době, kdy byla romská osada uzavřena kvůli karanténě. Policista agresivně zaútočil na děti ve věku od 7 do 11 let z důvodu, že si šly hrát k potoku. Svědci popisují situaci tak, že policista zbil děti pendrekem a pohrozil jim zabitím v případě, že neuposlechnou jeho upozornění, aby se u potoka už neobjevovaly. Policistovi hrozí až dva roky vězení. O to, co se v Krompachách stalo, se zajímají aktivisté a osobně prezidentka Slovenska Zuzana Čaputová.

Praha – Obvodní soud Prahy 1 uznal kontroverzního spisovatele a blogera Břetislava Olšera vinným ze spáchání přečinu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia. Koncem roku 2018 jakožto vedoucí redakce dezinformačního webu Rukojmi.cz zveřejnil článek, v němž zpochybňuje a zlehčuje zvěřstva, která se děla v někdejším koncentračním táboře pro Romy v letech u Písku, píše Romea.cz. Obvodní státní zástupce pro Prahu 1 Jan Lelek serveru Romea.cz sdělil, že Olšerovi byl „uložen trest odnětí svobody v trvání šest měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvanáct měsíců“.

Krise COVID-19 způsobí sociálně slabším žákům problémy v učení

Dokončení ze str. 1

ná je reálná politika našich představitelů od skutečné demokracie a jejího řádného fungování. Vláda lidu k lidem a patřičná zodpovědnost tu výrazně chybí! Postup vlády, při němž v důsledku krize přichází pomoc jen k vybraným skupinám obyvatel a na jiné se zcela zapomíná, zvyrazňuje bezohlednost vůči těm, kteří jsou v době COVID-19 mnohem více potřební. Existenci sociálně vyloučených lokalit a rodin v nich žijících přeci nelze v tomto čase přehlížet. Tyto nejvíce zranitelné rodiny navíc nejsou schopny pro svou tíživou životní úroveň plnit povinnosti vyplývající z prohlášení vlády této země. Zde bych mohl podrobně popisovat denní činnosti každé domácnosti, které si zmíněná skupina obyvatel nemůže plnit v potřebné kvalitě.

V tomto příspěvku se zaměřím na děti ze sociálně vyloučených rodin. Konkrétně mně ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy chybí proaktivní přístup právě k těmto dětem. Uzavření škol způsobilo všem žákům i studentům omezení v jejich studiích. Online forma výuky a domácích úkolů však opět přehlíží potřeby dětí žijících v chudobě. Je logické, že potřebné technické vybavení – PC, tablety, notebooky či alespoň smart-phony, bude v těchto rodinách dětem pro kontakt se školou chybět. V nějaké míře se ve veřejném prostoru o těchto sociálních rozdílech hovoří, praxe ale zůstává stejná. Pochopitelně se v době krize nutné technické vybavení ke všem potřebným dětem nedostane. Druhou otázkou také zůstává počítačová gramotnost těchto rodin a dětí. Dovedu si představit, jak velký problém v rodinách může představovat používání aplikací pro videokonference, pokud s tím nemají žádnou zkušenost. Jde o bariéry způsobující těmto dětem specifické problémy, které děti v běžných rodinách prostě a jednoduše neznají.

Důležitý bude v těchto situacích přístup samotných škol. Jsem přesvědčený, že škola, popřípadě učitelé, mají představu o sociálních poměrech rodin svých žáků. V době COVID-19 by přístup jednotlivých učitelů k žákům/studentům měl být nanejvýš zodpovědný. Jsem-li si vědom chybějícího technického vybavení v některých rodinách, mohu jako pedagog zaslat úkoly a práci dětem poštou každé dva týdny. Rodiče pak vypracované úkoly mohou vhodit do schránky školy nebo poslat také poštou. Těmito individuálními přístupy pedagogů lze popsáním bariérám do určité míry čelit a vyrovnávat tak ztížený přístup ke vzdělání.

Po několikaměsíční pauze budou mít žáci obecně velké mezery v učivu. I z těchto důvodů vzdělávací politika vlády nemůže přehlížet specifické překážky skupiny dětí, které jsou rovněž součástí výchovně-vzdělávacího systému!

Tomáš Ščuka

O Roma he o slovaňiko čoripen

Pre Slovensko hin romane varti, kaj o Roma dživen jekhetane le gadženca andro gav. Palis hin he ajse romane varti, kaj o Roma dživen andre bari izolacija. O Roma, so bešen jekhetane le gadženca, ta dživen avka sar he o gadže. Ale odoy bešen he raja Roma, so dživen mek feder sar o gadže, he pro bareder than. Keren buta, lengro dživipen nane romano. Paš o gadže hin len bari pativ, hine barvale he hirešna Roma. Palis hin he ajse gava, kaj o Roma natroman te dživel le gadženca. O romane varti hin len dur avri le gavestar bi e infrastruktura. Hin oda he ajse gava, kaj o gadže dživipen čorikanes. O Roma andro romane varti dživen dur le gadžendar, andro veša he pro heđi. Odoy dživen o Roma moneki čores, tele paš e phuv, bi o socijokulturno bararipen. Andre ala varti dživen jekh abo duj fajty, o terne pes len a lendar baron aver neve generaciji. Imar but berša dživen peskero dživipen andro makarsave kolibi, čikatar, kašten-dar he barendar. Savoren džidar o štatno socijalno systemos, o čorikano gadžikano gazdšagosa, o gava he o gadže. Le Romen imar but berša traden avri le gavendar, sar manušen nane len nihkaj pativ, he o rasismus e diskriminacija len naden smirom. O gadže len naši avri ačhen. O gava, o fori, he o štatno sektoris nadomukhen le Romen maškar peste. Traden len pašal peste het, maren len murdaren. Andre aja situacija bari e romaňi integracija ča čepocis. Sar šaj pes integrinen, te e majorita pes naintegrinel nisar.

Pal e revolucija has savore vláden he le parlamentne seren programi, sar so neksigeder te integrinel le Romen. Ole idejostar niko nič nakerđa, savore ča chochavenas. Pal o berš 1989 o dživipen andro romane varti meksa buter peľa tele. O Roma dživen meksa čoreder, sar dživnas. O čoripen barol, he pre ada zaroden bare love o gava, o fori, o kraji, he o štatos. O Roma pes aleha dochudle odoy, kaj nakamenas, hine andro vast le zakonoske, le politikenge, he le kšeftarenge. E segregacija tradla le Romen avri andal o spoľočenstvo dživipen, a le roma-

ne vartendar pes ačhle tabori pre bari havetno ladž. O Roma korkore andre televizija phenen, so len trapinel, hoj dureder imar avka naši dživen. Apelinen pre vláda he pro starosty, he phenen, so lenge kampol, he so bi lenge mek šigitinelas. O Roma pes imar korkore kamen te integrinel, ale lengre lava niko našunel avri. Le Romenca sar partnerenca niko narachinel u he vaš oda e romaňi integracija naši vazdel upre pal e phuv le Romen. E Slovensko chudel khatar EU love pro romane varti, o projekti pre romaňi integracija irinen o bare profesna manuša, ale le Romen aňi lengro dživipen naprindžaren, he šoha pes lenca mek nataľinde. O socijalne vládné programi e Europa podporinel, ale le Romen andal o varti nane šancija te phenel lav kijo projekti he kijo love. He vaš ada e socijalno integracno politika he lakre sersami nafunginen. O čoripen he o dživipen andro romane tabora nathoven pro lačho than o projektanta, ale korkore o Roma he o gava. Ale šaj phenav, hoj pes la romaňa inegracijatar ačhla nevo sektoris – etnobyznys, pre savo zaroden o bare love o štatna inštituciji, všelijaka aver spolki he korkore o manuša.

Andre spoľočenstva bariľa o rasismus, e diskriminacija. O gadže, so peske phenen vlastenci, phenen, hoj e romaňi integracija našlola avri až akor, sar jon le Romen tradena avri andal e Slovensko, abo sar savore Romen murdarena. Ala gadže pes andro štatos prezentinen sar bare geroja, hoj jon nadomukhena, hoj o Roma te chasňaren avri le narodos he le štatos. Ale garuven andre peskro zoralo rasizmus. Pre lengri sera džan mek aver but gadže, le Romen maren murdaren a o štatos, kaj o Roma uľile, vaš lenge naačhel. O Roma pes le rasi-stenge braňinen, maren pes lenca, he aleha pes dochuden andro vasta le zakonoske. O sudi palis imar naden le Romen nisavi šancija. Naden len lokeder paragrafos (polehčující okolnost), he den le Romen so nekbareder štrofos. U sar o rasistas labarel upre o kher he le Romenca, abo le samopalňa viľinel jekhvar butere Romen, ta o sudi sudzinen le gadžen andro lokeder paragrafos

a o gadžo chudel so nekcikneder štrofos.

Paš o komunisti pes thode o Roma pro pindre, dživlas pes lenge feder sar akana. O komunisti kamenas le Romendar te kerel gadžen, o Roma oda primukhle, he aňi nadžanenas, so oleha našaven. Dživenas sar gadže, he varesave Roma dživenas mek feder sar o gadže, pro učeder than sar e majorita. Vakerenas gavutuňa gadžikaňa dumaha, abo slovaňika čhibaha. Andr'oda idejos has normalno, hoj Rom peske lelas gadža, abo gadžo Romňa. Le Romen has le gadžendar smirom, o Roma vazdle upre e gadžikaňi kultura, he paš majorita has o Roma platna džene. He vaš oda nahas o Roma pal o ber-teny sar adaďives. Adaďives o gore džan fest pro Roma, hin aver politika, aver džene. O Roma, so bešen andro panelaki, ta adaďives bešen dur le gadžendar. Bešen pale andro romane tabora andro kaštune kolibi abo andro čore murimen kherora. Musaj ale te phenel, hoj ala varti nabarile upre andre adaďivesesko idejos, ala varti imar has paš o feudalizmus, andro peršo slovaňiko štatos, he paš o komunisti. Andre oda idejos dživenas čores he o gadže. Ča o dživipen has perdal lende aver, bo e kolektivizacija thovelas savore gadžen jekhetanes a le Romenge andr'odi spoľočenstva nahas troma te džal, aňi te dživel. Ale o Roma, so has andro mariben sar partyzána, ta andre ada idejos so-galinenas paš o šingune, abo aktiv-nones he politicki šigitinenas paš e československo kolektivizacija. But Roma džanas te kerel buti andro fabriki pre Morava he pro Čechi. Odoy chudenas khera he ehas len peskro than. O Čechi denas le Romen pativ, bo dikhenas, hoj hine butakre, hoj džanen te dživel le Čechenca, hoj peske likerem peskro fajtos. Le Romen has akor paš o gore bari pativ, o Čechi lenca rachinenas u he vaš oda dživenas o Roma le gadženca bi o konflikti. O gore kere-nas buťi jekhetane le Romenca, he kerenas bari chasna le štatoste. O Roma pro Čechi peskre embershikoha korkore dirigenas e romaňi integracija.

Gejza Horváth
foto: Gabriel Kuchta, DenikN.cz

Romové a slovenská chudoba

Romské osady na Slovensku se od sebe liší, jedny jsou součástí obcí a druhé jsou vyloučené lokality. V prvním případě jsou Romové sžiti s venkovským obyvatelstvem a jejich život se od majority neliší společensky, kulturně ani materiálně. Romové v těchto obcích v mnoha případech převyšují životní úroveň majority. V druhém případě žijí Romové izolovaní od majority, v osadách bez infrastruktury. Jsou to většinou východoslovenské vesnice, kde život gádžů i Romů je na velice nízkém stupni sociokulturního vývoje. V těchto oblastech tvoří romské osady většinou jeden nebo dva pokrevní rody, které zakládají rodiny a tvoří tak další generace. Už desítky let žijí stejným způsobem života v primitivních chatrčích postavených z bláta, dřeva a kamení. Jejich životní úroveň je závislá na sociálním systému státu, na zaostalém hospodářství, na obcích i na jejich obyvatelích. Romové jsou systematicky pronásledováni a na jejich společenském postavení se velkou mírou podílí rasismus, diskriminace, násilí a nenávist. Obce, města i někteří zákonodárci zamezují Romům v přístupu do společnosti, nastavují jim kritéria a berou do vlastních rukou moc. Romská integrace se o poznání zlepšila, ale nemůže být úspěšná i proto, že velká část majoritní společnosti se neintegruje vůbec.

Po revoluci snad všechny vlády i politické strany měly programy na rychlé řešení romské integrace, ale k cíli nedošla ani jedna. Sociální politika pro Romy selhala a život v romských osadách se od roku 1989 ještě zhoršil. Chudoba tam narůstá a stala se finančním zdrojem různých spolků, obcí, krajů i státu. Romové se tak ocitli v pas-ti zákonů, politiky, lichvářů a obchodníků. Segregace vyřadila Romy z veřejného života a romské osady se staly postrachem společ-

nosti. Sami Romové si v TV zprávách stěžují, s čím bojují, a proč už nemohou dál takto žít. Apelují na vládu i místní starosty a poukazují na to, co potřebují, co je pro ně důležité a co by jim pomohlo. Jejich výzvy nikdo nebere vážně, a přitom oni sami přichází s návrhy romské integrace. S Romy jako s partnery nikdo nepočítá, a proto nemůže být integrace Romů úspěšná. Slovensko je podporované EU i proto, že má své vyloučené lokality – romské osady. Projekty na integraci Romů sice píšou odborníci, ale v mnoha případech Romy neznají ani s nimi nepřišli do kontaktu. Evropská unie podporuje sociální integrační programy, ale Romové v osadách nemají možnost vyjádřit se k těmto projektům ani k financím. I proto sociální integrační politika a její nástroje nefungují. Problémy chudých romských osad nevyřeší projektoví odborníci, ale samotní Romové a jejich obce. Mohu říct, že se z romské integrace vytvořil dokonalý etnobyznys, který dnes zabezpečuje finanční toky různým státním institucím, společností i je-dincům.

Ve společnosti narostl rasismus, diskriminace a někteří „vlastenci“ chtějí natrvalo vyřešit integraci Romů jejich vystěhováním, nebo vyvražděním. Ve společnosti se prezentují jako ochránci vlasti a národa a pod rouškou ochrany společnosti se skrývají rasisté. Tito vlastenci jsou společností vnímáni jako národní hrdinové. Přidává se k nim velká masa lidí a vlast Romů, Slovenská republika, se tak stává jejich velkým nepřitelem. Romové se proti násilí a rasizmu brání, a tím se dostávají do rozporu se zákony. Soudy neberou v úvahu polehčující okolnosti a odsoudí Romy v horní hranici trestu. Když rasista podpálí dům i s Romy nebo samopalem zavraždí hned několik Romů, tak z morálního hlediska by měl být potrestán doživotím. Soud v tomto při-

padě bere v úvahu polehčující okolnosti a ty rozhodují o výši trestu.

Za komunismu se hospodářské a sociální postavení Romů zlepšilo. Komunisti se snažili Romy násilně asimilovat a Romové to přijali, aniž by si uvědomovali, co tím jako národ ztrácí. Žili usedlým gádžovským způsobem, v mnoha případech na vyšší kulturní úrovni než majority. Mluvili oblastním nářečím nebo spisovnou slovenštinou a cigánsko-gádžovské manželství bylo normálním jevem. Romové nebyli pronásledováni, velkou mírou se podíleli i na kulturním dění, a proto jejich kriminální činnost nebyla tak vysoká jako dnes. Dnes se vůči Romům radikálně změnila nejen politika, ale i společnost. Romové z paneláku dnes opět bydlí daleko za vesnicí, tam si opět staví své chatrče, v lepším případě zděné domky. Nutno ovšem zdůraznit, že tyto osady nevznikly v dnešní době, jsou vizitkou minulých politických režimů, feudálních, prvorepublikových i komunistických. V té době stejně tak chudě žili i gádžové, jen s tím rozdílem, že politicky i společensky rozdělení Slováci utvářeli jednotnou společnost, do které cigáni nesměli. Romští partyzáni v době národního obrození ale sloužili u sboru národní policie (SNB) nebo se aktivně i politicky podíleli na kolektivizaci Československa. Mnozí Romové odcházeli za prací do průmyslových oblastí Moravy a Čech, kde jim bylo poskytnuto veškeré sociální i občanské zázemí. Češi si Romů vážili, obdivovali jejich pracovitost i přístup ke společnosti a k rodině. Romové měli pro společnost velký význam, a proto bylo soužití majority s minoritou bez konfliktu. Vznikaly česko-romské pracovní kolektivy, které pro stát vytvářely trvalé společenské hodnoty. Romové tak dostali možnost rozhodovat a podílet se na své vlastní integraci do společnosti.

Gejza Horváth

KOMENTÁŘ

Romové potřebují respektovaný orgán proti diskriminaci

TOMÁŠ ŠČUKA

Každý aktivní uživatel internetu a sociálních sítí si jistě všiml, jak v posledních letech narůstá vůči Romům policejní násilí. V sousedním Slovensku se tento jev stává pomalu a jistě jevem běžným. O to horší je pak skutečnost, že těmto útokům policistů ve služebním poměru čelí nezletilé děti. Vžijeme-li se do situace těchto rodin a dětí, které neznají nic jiného než život v osadách na východním Slovensku, vybaví se nám smutné osudy lidí, jež musí denně čelit životním podmínkám odpovídajícím době o pár set let nazpět. Početná skupina slovenských občanů je dlouhodobě odříznuta od civilizovaného života. Sociální izolace těchto lidí s sebou nese i jejich nižší sociální status ve společnosti. Je však smutné, že tyto sociální rozdíly kromě majority využívají i orgány veřejné moci. Tedy té moci založené na principech demokratického uspořádání země. Zneužití sil a prostředků, které jsou mi jako veřejnému činiteli dány zákonem, je selhání jednotlivce, popřípadě osob. Jistě občas k takovému selhání může dojít kdekoliv. A děje se tak.

Hovoříme-li ale o policejním násilí na Slovensku, jde o celkem pravidelné nepřiměřené zásahy policistů v romských osadách. V roce 2013 došlo v Moldavě nad Bodvou k fyzickému napadení nezletilých dětí. Orgány činné v trestním řízení dodnes nevyvodily trestně-právní odpovědnost policistů. Naopak je dnes na samotné oběti (romské děti) nahlíženo jako na pachatele trestného činu. K podobným policejním útokům dochází v romských osadách čím dál častěji. Jejich aktéři se zřejmě spoléhají na zaběhlé postupy místní justice přístupující k této skupině obětí trestných činů jako k nižší kategorii občanů, jež mají rozdílná základní práva a svobody. Jde o zakořeněný anticiganismus ve společnosti mající pevné základy v historickém a kulturním vývoji konkrétního státu.

Bořit tyto dlouhodobé postoje majority vůči Romům je a nadále bude velmi složité. Jde totiž o normu, na kterou jsme si zvykli i my, Romové. Nic jiného nám nezbyvalo. Zvláštní situace ve školním, pracovním či společenském životě, kdy je nám dáváno najevo, jak velký problém svým romským původem představujeme, dnes vnímáme za běžný jev. Obávám se, že pozice romského zmocněnce pro boj za rovná práva romské menšiny nestačí! Novodobé trendy politiky v jednotlivých zemích EU nedávají těmto lidskoprávním pozicím ani potřebný prostor. Populistické a antisystémové strany dnes mají ve veřejném prostoru zelenou. Bohužel lidská práva to stále nejsou. Postavení Romů na Slovensku je velmi podobné tomu našemu. Přesto je pro mě jakýsi paradox, že ač u nás dodnes nebyla zřízena pozice vládního zmocněnce pro Romy, policejní násilí vůči nezletilým romským dětem u nás naštěstí zatím nezažíváme. Optimisticky věřím v participaci Romů na všech úrovních politického dění. S ohledem na události mezi Romy v členských státech EU se však domnívám, že dosavadní instituty jako jsou například poradní vládní orgán, romský zmocněnec apod., svědčí o nedostatečné vůli jednotlivých vlád přistupovat k boji s anticiganismem stejně vážně jako například k otázkám týkajícím se ekonomického vývoje země.

Důležitou roli v této potřebné změně musíme sehrát i my sami. Občanská společnost na lokální i evropské úrovni může nejrůznějšími iniciativami otevřít diskusi nad vznikem silného a respektovaného orgánu pro práva Romů.

foto: Radovan Stoklasa, Reuters

Být Fridou není jednoduché

Být Fridou není jednoduché. Většina jejích fanoušků ani neví, jaká doopravdy byla. Vidí a znají jen to, že byla malířka a nosila na hlavě čelenku s květinami. Měli bychom se všichni, kdo Fridu obdivujeme, zamyslet nad tím, proč se nám líbí a co se nám na ní líbí. Ženy ji milují, tetují si její obličej na tělo, malují si obočí černou hustou barvou, aby se Fridě podobaly. Nikdo se však Fridě podobat doopravdy nebude, protože nikdo z nás nemohl zažít to, co zažívala ona. Je třeba dívat se na věci do hloubky, a ne jen na povrch. Měli bychom si položit otázku, obdivujeme její krásu, její styl odívání a práci? Je tohle to, co se nám na ní tak líbí? Ale kdybychom znali její příběh, možná by se nám samotná Frida zdála jako někdo, koho bychom znát ani nechtěli, nebo bychom se za ní styděli. Chceme vidět jen to, co se nám líbí. Ostatní nás nezajímá. Je pro nás Frida hrůzou, nebo naprosto ubohou osobností, invalidou a vystresovaným člověkem? Chtěli bychom žít v její době, přátelit se s ní, chodit k ní domů...?

Fridin životní příběh je velice smutný a zároveň hluboký, zavede vás do samotné lidské duše. Myslím, že někdy Fridin život někteří z nás zažíváme. Frida Kahlo byla velmi odvážná žena, která měla těžký život. Celé její jméno je Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderon. Její otec byl německo-židovského původu, ale po matce měla Frida mexické kořeny. Byla pyšná na své kořeny a tradice. Po boku jí celou dobu, až do smrti, stála sestra Cristina. Ne každému se tato mexická žena líbí, setkala jsem se jednou i s ohlasy, že Frida nebyla žena, ale muž, protože měla knírek, a dalšími nemožnými představami. Frida řadu lidí okouzlovala a řadu lidí odpuzovala.

V dětství onemocněla obrnou, což ji trvale poznamenalo. Ve škole byla šikanována a ponižována. Ale přesto Frida byla velmi chytrý student. Zajímala se o filozofii, od dávnych Řeků až po současně Němce. Byla dobrá v matematice a fyzice. Nosila bílou halenku, svetřík šitý na míru a tmavě modrou úpletovou sukni. Na nohou měla černé punčochy. Na hlavě nosila černý slaměný klobouk s bílou stuhou. Ráda se na sebe dívala do zrcadla, špulila rty,

překřížovala paže, vypnula prsa. Měřila necelých metr šedesát.

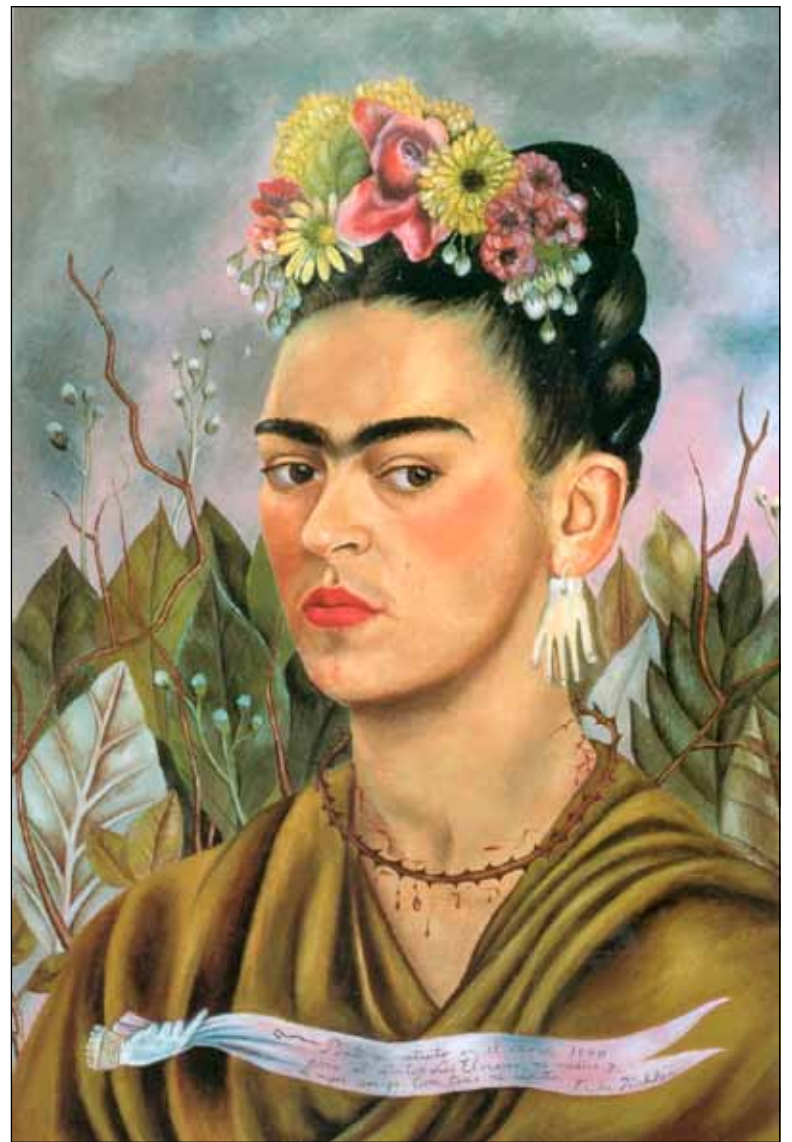
V osmnácti letech málem nepřežila těžké zranění při dopravní nehodě. Zamilovala se do spolužáka Alexe, se kterým měla poměr. Ale po nehodě, která se jim oběma stala, se Alex stáhl a napsal jí dopis, ve kterém psal, že už má jinou holku. Frida neskutečně plakala a prožívala bolest z rozchodu své první lásky. Fridina autonehoda se stala v létě. Tramvaj jela pomalu, ale vytrvale, jako kdyby tramvaják dával řidiči autobusu přednost. Ten šlápl na plyn. A potom se to stalo. Tramvaj narazila do autobusu vpravo uprostřed a sunula ho ke zdi. Autobus hned zastavil. V tramvaji byli s Fridou i další lidé, kteří utrpěli zranění, ale Frida na tom byla nejhůř. Železná páka jí několikrát probodla pánev i záda, měla zlomenou pravou nohu, pravý kotník, vymknuté pravé rameno. Když Fridu pustili z nemocnice, byla upoutána několik měsíců na lůžku. Vyskytla se u ní deprese a byla často podrážděná a melancholická. Od té doby trpěla bludy, viděla smrt, která jí tančila u postele, projížděla se na kole a dokonce si ji vyobrazila ve svých obrazech. Táta jí půjčil svoje barvy a tak začala malovat. Bolesti v zádech a nohou jí bránily vysedávat u malování, tak jí matka najala tesaře, aby vyrobil malířský stojan, který se dal připevnit nad postel. Frida často barvami plynula a rozčilovala se, že nic neumí. Ale nikdy se jen tak nevzdávala.

Psal se rok 1926, Frida malovala několik hodin denně a dokončovala svůj autoportrét. Chodila ven na procházky, ráda se malovala, lakovala nehty a nejvíce ze všeho oblékala. Kdyby se Frida nestala slavnou malířkou, byla by z ní možná módní návrhářka. I přes svůj hendikep přitahovala tato žena pozornost. Jejím učitelem se stal slavný malíř Diego Rivera. Chodil k nim domů, její otec si všiml, že o ni má zájem. Její matka Diega moc v lásce neměla, ale věděla, že je bohatý, a že se o Fridu postará. Nevěděla, a vlastně nikdo nevěděl, jaký ve skutečnosti Diego byl. 21. srpna 1929 se konala svatba Fridy a Diega, jejich život obsahoval dobro i zlo. Malovali spolu, hádali se a potom se zase usmířovali. Kolotoč. Diego maloval modelky, se kterými i spal. Frida to věděla, a přesto mu

nic neříkala, jen v nitru trpěla. Jednou sama nabídla svému manželovi, aby mu pózovala její sestra Cristina. Frida byla tak naivní, že si nevšimla, že spolu mají poměr. Po čase se to dozvěděla a své sestře nemohla odpustit to, co jí provedla. Od té doby Frida dělala podobné věci jako její manžel, spala s každým, koho potkala. Frida během svého života třikrát otěhotněla a potratila, protože měla křehké zdraví. Trpěla a plakala, začala pít a brát prášky na bolest. Diego nesnášel, když mu oznámila, že čekají miminko. Řval na ni a házel po ní věci.

Diego Rivera byl slavný mexický malíř a komunista. Měl pověst velkého nevěrníka a podivína, stejně tak jako Frida. Diego připomínal velkou žábu, která by vás spolkla. Byl vysoký dva metry a vážil přes sto kilo. Nosil kombinézu a měl pořád špinavé boty, zamazané od barvy a sádry. Vlasy měl jemné a vždycky rozčuchané, obličej tlustý a velký. Nosil rozepnuté košile, ze kterých vyčnívalo velké tlusté břicho. Dalo by se říct, že z něho kapal i pot. Přesto jak Diego vypadal a jaký byl, maloval nádherné obrazy, které Frida tolik obdivovala a s láskou dokázala Diega a jeho ruce sledovat i několik hodin. Maloval od rána do večera. Trpěl falešnými představami, že je nemocný na játra, na ledviny, že trpí zácpou a jinými nepříjemnostmi. Lhal o svém původu, každému vyprávěl, že je Žid, Rus, Číňan, že má indiánské a španělské předky atd. Dokázal neuvěřitelně lhát. Byl pečlivý a puntičkářský. Diegovi bylo 36 let a už byl velmi slavným malířem. S Fridou se seznámili v jeho ateliéru, kde maloval fresky pro Stalina. Tehdy mu Frida přišla ukázat svoji práci a chtěla vědět jeho názor. Od té doby k sobě měli blíž a blíž. Frida Diega milovala víc než samu sebe. Stala se jeho ženou, jejich manželství bylo provázené skandály, nevěrami, žárlivostí, rozchody, ale také oboustrannou trvalou náklonností.

Frida doprovázela Diega na jeho večírcích a akcích. Nesnášela řeči, o kterých se bavili boháči, říkala jim pokrytci. Frida se během těchto dní, cest a večírků cítila velmi opuštěná, psala své sestře Cristině dlouhé dopisy. Diego byl pryč celé dny a Frida byla sama. Když 15. září 1932 zemřela Fridě maminka, Fri-

du to zasáhlo a podlehl ještě většímu zoufalství a bolesti. Když odjela Frida s Diegem do New Yorku, malovala jen tehdy, když neměla nic na práci. Ráda chodila po laciných obchodech, kde utrácela peníze za dlouhé náušnice se skleněnými ptáčky, plastový hřeben s barevnými kytičkami, popelník s mořskou pannou sedící na okraji, kalhotky, na kterých byly natištěné názvy dnů v týdnu a další hlouposti.

Psal se rok 1939 a Frida měla svoji první výstavu v Mexiku, potom v New Yorku a ve Francii. Noha ji pořád trápila. Vše samí novináři, kteří kroužili kolem. Seznam hostů, které Diego pozval na její první výstavu, byl skoro nekonečný. Byla slavná, uměla se prodat a taky byla chytrá. Lidé ji milovali. Frida potřebovala, aby kolem ní byli lidé, aby ji obdivovali a vzhlíželi k ní. Maskovala svoji bolest, vždy se uměla upravit, aby vypadala dobře. Diego Fridu pořád podváděl. Rozvedli se v roce 1939 a Frida začala pít. Měla velké bolesti, přišla o dva prsty na nohou, a potom dokonce o nohu. Brala injekce morfia a Demarolu, které ji držely při životě. Jednou se i předávkovala prášky a alkoholem, ale vypumpovali ji žaludek a přežila to. Pila, aby umrtvila bolest v těle, pila, aby umrtvila bolest v duši. Lékař Fridě doporučil omezit stres, ale ona neposlouchala.

Malováním obrazů se vyrovnávala s neskutečnými bolestmi, které ji od její nehody sužovaly. Autoportréty byly pro ni terapií, která jí sloužila ke smíření se s těžkou nehodou a trvalými následky. Její tělo bylo centrem veškerého vyjadřování, dokázala ztvárnit celý svět v sobě samé. I přes fyzickou bolest a nega-

tivní okolnosti vnějšího světa, které Frida pociťovala, zůstávala naplněná silnou energií. Skrze své malby se také snažila vyrovnat s pozicí ženy-ne-matky. Společnost se tehdy na ženu dívala jako na ženu-matku. Diego jí později chtěl pomoci, tak se podruhé vzali. Frida umírala. Měla na sobě sádrový korzet s otvorem na zádech, po několikáté operaci se již rány nehojily. Chodili k ní domů na návštěvy přátelé, staraly se o ní sestřičky, hosté a staří známí.

V dubnu 1953 Frida měla opět vystavovat, ale její zdravotní stav jí to již neumožňoval. Ona však udělala všechno pro to, aby tam byla. Diego se dvěma ošetřovateli přenesl Fridu na lehátko, naložili Fridinu postel s nebesy do nákladáku a odvezli ji na výstavu.

13. července 1954 ve věku 47 let Frida zemřela ve městě Coyoacán.

Když se jí jednou ptali, co udělat s jejím tělem, až zemře, odpověděla: „Spalte ho... Nechci být pochovaná. Strávila jsem příliš mnoho času vleže... jen ho spalte!“

Frida Kahlo věděla, jak dát svým obdivovatelům poslední sbohem. Během jejího pohřbu způsobil výbuch hořlaviny v otevřené spalovací peci narovnání jejího těla. Vlasy jí hořely a zářily jako svatozář. Její poslední zápisek do deníku zněl: „Doufám, že konec je radostný – a doufám, že se nikdy nevrátím – Frida.“

Její ostatky jsou uloženy v urně vystavené v „Modrém domě“, který sdílela spolu se svým manželem Diegem Riverou. Rok po její smrti věnoval Rivera dům mexické vládě, aby se z něj stalo muzeum. 12. července 1958 byl Modrý dům oficiálně otevřen jako Muzeum Fridy Kahlo.

Veronika Kačová

Pal e Frida Kahlo the lakro dživipen

Te avel Frida nane loko. Buter džene, so la rado dikhen, mek nadžanen, savi čačes ehas. Dikhen the džanen ča kada, hoj ehas maľarka the hordinelas pro bala čelenki kvitkenca. Majinahas bi pes savore, ko la Frida likerlas, zagondolinel pal kada, soske pes amenge pačisalol, the so pes amenge pre late pačisalol. O džuvľa la kamen, tetinen peske lakro muj pro teštos, maľinen peske o phova kala farbaha, hoj te aven sar e Frida. Ňiko naavela kavka sar e Frida, vaš oda hoj nadživahas kavka sar joj. Ehin nekfeder te dikhel pro vjeci andral, na ča kavka, sar dičhuvlen. Majinahas bi pestar te phučel, či likerlas lakro šukariben, koda, so urelas, lakri buti? Ehin oda kada, so pes amenge pre late pačisalol? Ale te bi džanahas lakro vakeriben, možno bi pes amenge e Frida sikhavlas sar vareko, kas bi nakamahas te prindžarel, abo bi amen vaš lake ladžahas. Kamas te džanel ča koda, so pes amenge pačisalol. Aver amen nazaujiminel. Ehin perdal amende e Frida narodno vitejzis, abo ča čori džuvľi, invalida, the choľamen manuš? Kamahas bi te dživel andre lakre berša, te avel laha kamaratka, te phirel ke late khere...?

La Fridakro dživipen ehas but pharo, the mek chor, lela tumen andre korkori manušeski vodi. Gondolinav, hoj varekana la Fridakro dživipen vareko amendar dživas tiž. E Frida Kahlo ehas zoraľi džuvľi, sava ehas pharo dživipen. Calo lakro lav hin Magdalena Carmen Frieda Kahlo y Calderon. Lakro dad ehas jepaš Ňemcos the Čindo, pal e daj ehas la Frida mexicko familija. Ehas barikaňi pre peskri familija the tradiciji. Paš lakro dživipen ži andre lakro meriben terdolas lakri pheň e Cristina. Na sakoneske pes kaľa mexicko džuvľi pačisalol, varekastar jekhvar šundom, hoj e Frida nahas džuvľi, ale muřš, vaš oda hoj la ehas čhora, the aver suňiben. La Frida dikhenas pherdo džene rado the pherdo džene na.

Sar ehas čhajori, nasvaľiľas obrnaha, so la but prephenelas. Andre škola ehas šikaňimen the tele mardí. Ale th'avka ehas but godaver študentos. Zaujiminlas pes pal e filozofija, khatar phurikane Řeka dži ko adaďiveskere Ňemca. Ehas lači tiž andro počti the fyzika. Hordinelas parňi vizitka, sveterisido pre late the kaľi belavo upletovo rokľa. Pro čanga la ehas kaľi kamaška. Pro šero hordinelas kalo phusaňi štaďi the parňi stuha. Rado pre peste dikhelas andro gendalos, delas avri o čuča. Ehas bari na calo metros the šovardeš.

Andro dešochto berš maj na muľa, ehas la motoriskro bibacht andro autobusis. Zakamaďas pes andre peskro kamaratos khatar škola, andro Alex, saveha imar tiž sovelas. Ale pal e bibacht, savi pes lake ačhiľas, o Alex laha nadelas duma, pisindas lake ľil, hoj les imar ehin aver džuvľi. E Frida phares rovelas the ehas la bari dukh, hoj pes rozgeľa peršone muřshea. La Fridakri bibacht pes ačhiľas andro li-

naj. E tramvajis džalas polokes, ale furt sar te bi o tramvajakos delas le řidičoske andro autobusis angľipen, hoj te džal peršo. Jov šlapňindas pro plinos. The paľis pes oda ačhiľas. E tramvaj demaďas andro autobusis pre vpravo sera maškaľal, the thovelas les paš e sera. O autobusis mindar terďiľa. Andre tramvaj ehas la Fridaha he aver džene, save ehas tiž dukhade, ale e Frida upre ehas nekphareder. Trastuňi folga lake phagerďas butervar e šerpaňa the o dumo, ehas lake phagľi čačo čang, čačo kocka the bondardo avri čačo piko. Sar la Frida mukhle khere khatar špitaľa, mušinelas te pašľol vajkeci čhona andro haďos. Avľas pre late depresija the ehas varekana choľamen. Akorestar dikhelas vareso, so nahas. Dikhelas meriben, savo lake kheľelas paš o haďos, džalas pro bicigľos the mek la maľinelas pre peskre kipoca. O dad lake požičindas peskre farbi the joj chudľa te maľinel. O dukhiben andro dumo the čanga lake nadelas but te maľinel, ta lake e daj stradelas tesaris, savo lake kerďas malirsko stojanos, so pes figinelas upral o haďos. Butervar o farbi avri čhivelas the kerelas vika, hoj nič nadžanel. Ale Ňigda oda ča kavka namukhľa.

Ehas berš 1926 the e Frida maľinelas sako đives pherdo ori the

the potratindas, vaš oda hoj nahas but sasti. Cerpinelas the rovelas, chudľas te pijel the lelas praški perdal e dukh. O Diego ehas choľamen, sar leske phendas, hoj užaren čhavores. Kerlas pre late vika, the čhivelas pre late o vjeci.

O Diego Rivera ehas prindžarduno mexicko maľaris the komunistas. Džanenas pal leste, hoj hino podivinos kavka sar e Frida. O Diego dičhuvelas sar bari žamba, savi bi tumen upre chalas. Ehas baro duj metri the važinelas pal o 100 kilo. Hordinelas kombineza, the ehas les furt melale topanki khatar farba the sadra. O bala les nahas but, nauchanelas peske len, o muj les ehas thulo the baro. Hordinelas phundrade gada, khatar džalas avri te dičhol leskro baro per. Phenelas bi pes, hoj lestar čuľolas o potos. Hjaba kaj o Diego dičhuvelas, the savo ehas, maľinelas igen šukar kipoca, save e Frida rado dikhelas, džanelas pro Diego the leskre vasta te dikhel pherdo ori. Maľinelas tosarastar ži raľi. Cerpinelas suňibenca, so ehas chochade, hoj hino nasvalo pro buke, bubreškos, zatkinel les, the aver vjeci. Chochavelas he pal kada, khatar hino. Sakoneske vakerelas, hoj hino Čhindo, Rusos, Čiňanos, hoj les ehin indijansko the španěľsko familija the aver. Džanelas but te chochavel. Ehas prisno the furt kamelas, hoj te avel pal leskro. Le Diegoske ehas tranda the šov berš, the imar ehas prindžarduno maľaris. La Fridaha pes peršes dikhľas andre peskro atelijeris, kaj maľinelas o freski perdal o Stalin. Akor leske e Frida avľas te sikhavel peskri buti, the kamelas te džanel, so upre phenela. Akorestar peha has pašeder the pašeder. E Frida dikhelas le Diego buter rado sar korkora pes. Ačhiľas pes leskri romňi, lengri vera ehas bibachtali – lubipen, thovaviben, rozgeľipen, ale tiž len so dujdzženen ehas ke peste jile.

E Frida odľidžalas le Diego pre leskre večirki the akciji. Ehas la nervi pro duma, save denas kole barvale manuša, phenelas lenge chochade manuša. E Frida pes maškar kale đivesa, droma the večirki čujinelas but korkori, pisinelas peskra pheňake la Cristinake bare ľila. O Diego ehas cale đivesa het the e Frida ehas korkori. Sar andro 15. septembris 1932 la Fridake muľas e daj, la Frida ehas mek buter phagľi vodi the bareder dukh. Sar e Frida odgeľas le Diegoha andro New York, maľinelas ča akor, sar la nahas so te kerel. Rado phirlas andro tuňo sklepi, kaj delas avri o love vaš o bare čeňa, so pre lende ehas skleňika čiriklore, chochadi kangľi le farebnone kvitkenca, popelňikos la pannaha andro moros, savi bešel pro agor, gača, pre savi ehas pisimen đivesa andro kurko, the aver cikne čački.

Pisinlas pes berš 1939, la Frida ehas lakri perši vistava andro Mexiko, paľis andro New York, the andre Francija. E čang la furt dukhalas. Všaďzi pherdo novinara. Dženen, saven o Diego vičindas pre vistava, ehas pherdo. Frida ehas prin-

džarduňi, džanelas pes te bikinel the tiž ehas godaver. O džene la rado dikhenas. E Frida kamelas, hoj pašal late te aven manuša, kaj la čudaľinen the te ľikeren la. Garuvelas peskri dukh, furt pes džanelas šukares te cirfinel, hoj te dičhuvlen lačhes. O Diego la Fridake furt chochavelas. Rozmukhle pes andro berš 1939, the e Frida chudľas te pijel, ehas la bari dukh, ľile lake duj angušta pre čang, the paľis he e čang. Lelas injekciji morfia the Demarol, save la ľikerenas pro dživipen. Jekhvar chaľas upre o draba, the piľas paľenka, ale mukhle lake avri o džombra the predžidľas. Pijelas, hoj te načujinel dukh andro teštos, pijelas, hoj te načujinel dukh andre vodi. O doktoris la Fridake phendas, hoj te nachal cholí, ale joj našunelas.

Sar maľinelas o kipoca, ta pes pothovelas bara dukhaha, savi la karlas bari bibacht. Kipoca, so pre lende ehas joj korkori, ehas perdal late terapija, savi lake šegetinlas, hoj pes te lačharel la phara bachtaha, the hoj lakro teštos ehas postižimen. Andre peskro teštos džanelas te sikhavel calo svetos. Choc la ehas bare dukha andro teštos, the pharipena andro avraluno svetos, save e Frida čujinelas, ačhiľas zoraľi. Andre peskri buti pes tiž kamelas te pothovel la pozicaha džuvľi – so nane daj, bo e spoľočnošťa akor dikhelas pro džuvľi, sar džuvľi – so hiňi daj. O Diego vaš kada nahas rado, kamelas lake te šegetinel, ta ľile duvar vera. E Frida imar mereľas. Ehas pre late sadrovo korzetos chevaha pro dumo, bo lake operinde o dumo. Phirenas ke late khere la te dikhel lakre kamarata, starinenas pes pal late o sestrički, the phure prindžardune džene.

Andro aprilis 1953 la Frida majinlas te avel vistava, ale nahas imar sasti. Ale joj kerďas savoro, hoj kodoj te džal. O Diego the duj ošetřovateľa ande la Frida pro lehatko, vazdle upre lakro haďos le Ňebesenca, thode la andro baro motoris the gele pre vistava.

13. julis 1954 e Frida muľas andro foros Coyoacan. Ehas lake 47 berš. Sar latar jekhvar phučle, so majinen te kerel lakre teštoha, sar merla, joj phendas: „Labaren les upre... Nakamav te avel andro močto. Somas imar but berša andro haďos... ča les labaren!“

E Frida Kahlo džanelas, sar pes le dženenca te rozľučinel. Maškar lakro pohrebos chudľas lakro teštos te labol, the sar te bi pes prostinda. O bala lake labonas the svcinenas sar devleskero kham. Lakro posledno lav andre lakro deňikos ehas: „Paľav, hoj agor ehin bachtalo – the paľav, hoj Ňigda naavava pale – Frida.“

Lakro mulano ačľipen hino thodo andre urna andro „Belavo kher“, kaj bešelas peskre romeha. Sar muľas, pre aver berš o Diego Rivera diňa o kher le mexicke rajenge, hoj pes lestar te ačhol muzeum. Andro 12. julis 1958 ehas o Belavo kher čačes phundrado sar o Muzeum Frida Kahlo. **Veronika Kačová**

Muzeum romské kultury prodlužuje výstavu Lavutara

Dokončení ze str. 1

byla na našem youtube kanálu zpřístupněna komentovaná prohlídka výstavou Lavutara s jedním z jejích autorů a kurátorů, mj. nositelem Ceny Muzea romské kultury za rok 2017, Gejzou Horváthem.

Ve středu 29. dubna byl na facebookovém účtu muzea s velkým úspěchem odvysílán živý koncert, ve kterém vystoupila legendární postava romské hudební scény, Zdeněk Lázok, společně s mladou zpěvačkou, aktuálně soutěžící v pěvecké show Superstar, Lucií Bikárovou, která studuje na Mezinárodní konzervatoři Praha. Společně s nimi vystoupil Roman Horváth.

Kromě toho, na facebookovém účtu bude pro návštěvníky připraven hudební kvíz v českém a anglickém jazyce.

„Na prodloužení výstavy navazuje také série letních koncertů Summer stage, kterou připravujeme přes nejistou situaci i letos, koncerty plánujeme streamovat live i nadále. Zpřístupňujeme tak muzeum a výstavu nejen návštěvníkům, kteří jsou ovlivnění nouzovým stavem, ale také Romům a zájemcům z celého světa, kteří nás sledují na sociálních sítích. Náš poslední live stream koncertu k Mezinárodnímu dni Romů vidělo téměř 20 000 lidí a dostali jsme zpětné vazby od řady Romů z Austrálie, Kanady, Velké Británie nebo Německa,“ nastínila náplň výstavy ředitelka Jana Horváthová.

O výstavě

Výstavní projekt Lavutara vznikl ve spolupráci s desítkami hudebníků, organizátorů hudebního života, výrobců a opravářů hudebních nástrojů a dalších pamětníků. Představuje hudbu Romů jako živou kulturu z perspektivy jejich aktérů na základě výzkumu sledujícího několik významných hudebních rodin v Brně v období od poválečných let do současnosti, ve kterých se předává hudební řemeslo z generace na generaci.

Výstava se nachází ve dvou sálech Muzea romské kultury. V přízemí se můžete seznámit s fascinujícím příběhem hudby Romů v evropském kontextu. Návštěvníci se dozvědí, jakým způsobem se ustálilo renomé Romů jako prvotřídních hudebníků, a co formovalo hudební vývoj Romů, kteří dnes žijí v České republice. Navazující část výstavy ve druhém patře přibližuje brněnskou hudební kulturu Romů od poválečných let do současnosti. Prezentuje klíčové hudební osobnosti a skupiny, jejichž písně se staly evergreeny a jejichž tvorba inspirovala bezpočet československých hudebníků, důležitá centra místního hudebního života (kavárny, kluby, bary, prostory zábav a plesů ad.) a vybrané reálie, které svým významem dalece přesáhly město Brno i samotný hudební kontext.

„Hudba je posláním Romů a věřím, že jako fenomén je zakódována v genech romského národa. Má schopnost seznamovat svět s romským etnikem a zpřítomňovat jeho historii, kulturu, tradice a zvyky. Po staletí jsou do ní vkládány silné lidské emoce a příběhy, krůvky, touha po svobodě, muzikální volnost i hloubka, virtuozita, improvizace a obrazotvornost. Hudba je unikátním přínosem kultury a umění všude tam, kde se Romové usadili. Kde Romové žijí, tam jejich muzika obohacuje majoritní hudební žánry. Romům jejich umění slouží nejen k vlastní obživě, ale i k lepšímu postavení a soužití s majoritní společností. Při poslechu jejich písní můžete skrze svůj hudební cit poznávat sami sebe.“ Gejza Horváth, kurátor výstavy.

„Výstava Lavutara je dalším počinem, jímž Muzeum romské kultury potvrzuje svou výjimečnou institucionální roli. Výstavou přispívá k hlubšímu poznání hudebního umění Romů. Představuje nám některé hudební žánry a styly, v nichž se uplatnila romská muzikalita, a přibližuje nám, alespoň ve zkratce, řadu vynikajících romských hudebníků. Nabízí nám pohled na jednotlivé hudební subkultury, ale nezůstává jen u toho, neboť neméně důležitou ambicí výstavy je podívat se na hudbu jako na způsob prožívání sama sebe. Podívat se na ni zevnitř, očima jejích romských aktérů. A tak nás hlavní linie výstavy přivádí z obecnější přehledové části až do nedávné hudební minulosti města Brna, v němž našlo po druhé světové válce nový domov několik romských muzikantských rodů pocházejících ze Slovenska. Intimní vhled do lokálních moravských poměrů, nám umožňuje lépe pochopit, jakou kulturní roli hrála muzika a muzicírování v romských rodinách a ve vyšší rovině i důležitost a nezastupitelnost hudby, zpěvu a tance v romské kultuře obecně.“ Zbyněk Andrš, kurátor výstavy.

Alica Sigmund Heráková

Pal o Vilis (dujto koter)

O Vilis uštel upre, rozdikhel pes maškar o than, the našti peske leperel, kaj hino. Charuvel pes pro šero, rozdikhel pes, the palis džanel. Džal andre kuchňa te kerel peske kava. Avri ehin khamoro, šukar džives avela. O bačis Zdenos imar gełas andre bufi the jov hino korkoro khere. Gondolinelas, so kerela, kaj džala. Ehas les varesave love, urđas pes, the sar dopiła e kava the pilas avri e cigareta, gełas te dikhel pro foros. O Vilis pes upre urđas sa andro parno, sar te bi gełas has pro bijav. Thodas okujara pro jakha, kerđas o bala, thodas pre peste voňavka. Sar raklo dičhuvelas. O foros ehas šukar, maškarar terđolas piri le paňeha the varesavi socha le čhavoreha. Pre savore štar seri ehas farebna khera, so len ehas pherdo blaki. Ehas kodoj he sklepi, kaj pes bikinavelas kava, dorti the aver. Bešlas peske pre lavka the rozdikhelas pes maškar peste. Nahas avri but manuša, buter ehas o džene pre kola ora andre bufi. Dikhlas phureder džene, sar varekaj siđarenas. O ňebos ehas fest šukar, le Viliske ehas mištes. Bešelas bi pre lavička calo džives. Gełas andre trafika te cinel peske cigareti, bo imar les but nahas. Andro šero leske avlas, so kerla. Ehas imar bokhalo, ta gełas khere. O bačis Zdenos imar avlas andal e bufi the kerel haluški.

„Lačhes pachinel, bači,“ phenel o Vilis. „Mek čhiven upre buter žiros, dikhena, save lače avena.“

O bačis pre leste ča o jakha avri del the phenel leske: „More, žiros mek buter andro haluški, diliňardal avri, abo so? Dža, thov avri o vasta the o muj, feder kereha.“

O Vilis hinke sar te bi previsarlas o jakha, the o muj del avri, sar te bi vareso kamelas te phenel, ale nič naphendás. Gefas andre kupelka peske o vasta avri te thovel sapuňeha. Dikhel pre peste andro gendalos the asal. Imar andro šero leske ehas, so kerela. Džal polokes andre kuchňa, o bačis pijel andro aver than cigareta. O Vilis sar dogełas andre kuchňa, mindar rodel o žiros. Čiđas andre piri, the mek ilas lonoro. Savoro sig rozmichinđas, kaj te naprindžarel nič o bačis, hoj kodoj vareso čhiđas. Nisostar nič šunel, sar pre leste o bačis Zdenos vičinel:

„Vili, zamichin ča oda chaben, te nalabol pes avri, maj avava, ča dopijav cigareta.“

O bačis avlas upre, džal avri te thovel o vasta, the rakinel o chaben pro taňira. Vakerel pal e bufi, hoj imar les oda nabavinel, o dumo les dukhal the chasal. O bačis kerel bufi imar kavka deš berš andre jekh tovarna, kaj pes keren o vjeci pro motora. Uštel upre sig tosara, the mindar džal te kerel bufi. Aňi nalachal, nane les tosara dzeka. Uštel kavka imar šov ori. Hino imar phureder manuša, ehin leske imar pen-

dašov berš. Sodujđzene chan. O Vilis ča polokes le jakhenca dikhel pro bačis, ča vareso phenela.

„Hmm, but lače kale haluškici, oda kada amaro chaben romano, leperav, sar man oda sikhadaš e daj,“ duminel. „Vili, phen čačipen, načhiđal odoj oda žiros?“

O Vilis, čoro, dikhel pre phuv, andro muj chaben. The phenel: „Hi, bači, čhidom odoj čeporo lonoro the žiros, amen andre Anglija kavka kerar. Jekhar keravas bufi andre bari restauracija, sikhliłom man odoj te tavel pherdo chabena. But man oda lel te tavel, khere pal kada ňiko nadžanel, hoj džanav te tavel, džanes. Sako peske pal mande gondolinel, hoj nič nadžanav, hoj som dilino, kavka sar man vičinen. Chutňinel tuke, bači?“

„Ta na, Vilku, but lače haluški, tu aveha, more, lačo kucharis, dikheha jekhvar,“ phendás leske o bačis. The sa upre chale.

Vareko durkinel pro vudar. O Vilis džal te phundravel, the avel andre šukar čhaj. O Vilis latar phučel, kas rodel. Nadžanelas, hoj le bačis ehin džuvli, the mek kajsi terni. Ča o jakha pre late avri delas. O muj la ehas sar popkica.

„Avlom pal o Zdenos, hino khere?“ phenel le Viliske.

„Hi, hino khere, akana dočahalam, aven andre,“ phenel o Vilis. The mukhel la te bešel. O bačis phendás le Viliske, hoj te prebačinel, hoj leske naphendás, hoj les ehin piraňi, ale nane kadarig, hiňi khatar aver foros. Vakerlas, sar pes peršes dikhle andre karčma.

„Ehas oda koda džives, sar mandar odgelas e romňi, somas bibachtalo, hoj gełas pal aver muřš, the me man čujinavas korkoro. Pijavas, imar aňi nadžanav, keci avri pilom, ale nasomas mato. The joj, kaľa šukar čhaj, avlas peske te bešel paš mande. Dikhelas pre ma, the sar pre late dikhłom, mindar džanelas, so čujinav. Vakerlas mange, kavka sar te bi avelas phuri romňi. Chudlas man vastestar the polokes andro kan mange giľavelas kajsi giľi, savi mek ňigda našundom. Ehas mange paš late igen šukares. Nadživas peha, ale but pes rado dikhas.“

O Vilis kalestar kamelas te rovel, sar kada šundás, ale likerelas pes.

„Vičinav pes Marcela, the kerav bufi sar manažerka andre bari restauracija ke Praha. Rado tavav, rado खेलav, rado som tire bačiha le Zdenoha. Phirav pal leste, sar naphirav andre bufi. Ehin amenge peha lačhes. Džas peske andro veš, bešas peske tele pre čar, the ča kavka duminas the dikhas pro ňebos. Nadas varekana aňi duma.“ Asalas pro Vilis. „A tu sal ko, vaker vareso pal tute.“

O Vilis phendás, hoj avlas khatar Anglija pre dovolenka pal o bačis Zdenos. Hino kadaj ča akana jekh

kurko. Phendás, hoj tiž rado tavel, ale nane les ňisavi bufi mek. The mek lake phendás, hoj rado pijel cigareti the tele bešel pro foros.

Kavka peha ehas jekhetane jekh džives, raťi gełas e Marcela pale ke Praha. Le Viliske pes raťi delas suno, hoj les ehin bufi andre la Marcelakri restauracija, hoj tavel všeli-jake chabena the zarodel bare love. Pachinelas o pachi khatar aver sveťi, the ehas leske but lačhes. The savore les palis Prahate prindžarenas, hoj hino baro kucharis.

Dujto džives tosara o bačis nagelas andre bufi, ehas leske phujes. O Vilis leske kerđas kerado tej-os the bešlas peske paš leste. Palis vareko vičinelas pro telefonos. Vičinelas e Marcela the le bačiske phenđas, hoj lela le Vilis andre bufi ke Praha. Hoj avela les kodoj sa, nevo kher, nevi bufi the lače love. Hoj lake palis te phenel či hi abo na.

„Vili, šun, vičinelas e Marcela, the kamel tut te lel andre bufi upre ke Praha. Hoj lake majines te phenel so sar, či kames te džal abo na,“ phendás o bačis le Viliske.

Le Viliske pal kada džalas suno, ale nič pal kada naphendás. Le bačiske phendás, hoj lela e bufi, ale so jov. Daralas pal leste, so leha avela. O bačis odphendás, hoj savoro lačhes doperla, te nakerel peske starostí.

... Imar oda buter sar deš berš, the o Vilis hino la Marcelaha nekbareder kuchara andre cuzina. Pandž berš, sar o Vilis ilas e bufi, kernas peha andre kuchňa ke Praha, andre bari restauracija, kaj phirenas sa barvale džene. Sa džanelas, aňi leske ňiko namušinelas te phenel, sar pes so tavel abo pekel. Jekhvar len oda imar nalelas, ta peske phen-de, hoj peske cinena karavanos, tavena romane chabena the phirna palo svetos upre tele. Dživen peske kavka, ehin len sloboda, the hine peha. Jekhvar kamen he čhavoren, ale ňikhaj nasidaren. Lengro karavanos pes vičinel Romane chabena le Viliskre the Marcelakre.

„Kamen te džanel, so ehas le bačiha? Sar gełom ke Praha andre bufi, ta leske vičinelas leskri romňi, so lestar odgelas pal aver rom. Phendás leske, hoj les but rado dikhel, hoj leha kamel pale te dživel. The chudlas te rovel. Thodas pes pale jekhetane la romňaha, the tiž les ehin lačo dživipen. Rakhlas peske nevi bufi, the vičinas peske. La dake phendom, hoj som bachtalomanuš, ehin man pherdo love, the všadzi somas the savoro džanav. Imar oda nane chochaviben, ale čačipen. The mek man ehin šukar romňi the bufi, savi calo dživipen kamavas.“

Dikhen, jekhvar tumenge avela sa nevo, te odmukhena koda purano. Kavka sar o Vilis.

Veronika Kačová

www.romea.cz
informační portál o světě Romů

Vili (druhá část)

Vili vstává, dívá se kolem sebe a nemůže si vzpomenout, kde je. Škrábe se na hlavě, rozhlíží se a potom si to uvědomí. Jde do kuchyně udělat si kafe. Venku je hezky, slunce svítí, dneska bude pěkný den. Strejda Zdena už šel do práce a on zůstal sám doma. Přemýšlel, co bude dělat a kam půjde. Oblékl se, dal si brýle, učesal si vlasy a navoněl se. Dopil kávu a potom si zapálil cigaretu. Měl nějaké peníze a šel se podívat na náměstí. Byl oblečený celý v bílém, jakoby šel na svatbu. Vypadal jak gádžo. Náměstí bylo krásné, uprostřed stála velká nádoba s vodou a nějaká socha dítěte. Na každé ze čtyř stran náměstí byly barevné domy s velkými okny. Byly tam obchody, kde se prodávala káva, dorty a další věci. Sedl si na lavičku a rozhlédl se kolem sebe. Venku nebylo moc lidí, více lidí bylo v práci v tu hodinu. Viděl starší lidi, jak někam pospíchají. Nebe bylo moc krásné, Vilimu bylo dobře. Seděl by na lavičce celý den. Šel do trafiky koupit si cigarety, protože už moc neměl. V hlavě měl myšlenku, co bude dělat. Měl hlad, tak šel domů, strejda Zdena byl už z práce doma a varil halušky.

„Pěkně to voní,“ říká Vili. „Ještě tam dejte trochu oleje, uvidíte, jak chutné to bude.“

Strejda jenom kroutí očima a říká mu: „Kluku, víc oleje do halušek, ses zbláznil nebo co? Běž si raději umýt ruce a obličej, dobře uděláš.“

Vili vypadá, jakoby měl převrácené oči, otevřenou pusou, jakoby něco chtěl říct, ale nic neřekne. Šel do koupelny umýt si ruce mýdlem. Dívá se na sebe do zrcadla a směje se. Už v hlavě věděl, co udělá. Jde pomalu do kuchyně, hned hledá olej. Nalil olej do hrnce a ještě přidal sůl. Všechno dohromady rozmíchal tak, aby strejda nepoznal, že tam něco hodil. Z ničeho nic slyší, jak na něj strejda Zdena volá:

„Vili, rozmíchej to jídlo, ať se nepřipálí, hned přijdu, ještě si dokouřím cigaretu.“

Strejda přišel nahoru, jde si umýt ruce a dává jídlo na talíř. Mluví o práci, že ho to už nebaví, žádá ho bolí a kašle. Strejda pracuje už deset roků v jedné firmě, kde se vyrábí věci do aut a další součástky. Vstává brzo ráno a hned jde do práce, ani nejí, nemá náladu. Vstává v šest hodin. Je už starší člověk, má 56 roků. Oba jí. Vili nenápadně kouká na strejdu, jestli něco neřekne.

„Hmm, jsou moc dobré ty halušky, tohle je naše romské jídlo, vzpomínám si, jak mě to naučila máma,“ vzpomíná. „Vili, řekni pravdu, zes tam nalil ten olej?“

Vili, chudák, se dívá na zem, v puse jídlo. A říká: „Ano, strejdo, hodil jsem tam trochu soli a oleje, my v Anglii to tak děláme. Jednou jsem pracoval v jedné velké restauraci, naučil jsem se tam vařit spoustu jídla. Strašně mě baví vařit, ale doma o tom nikdo neví, že umím vařit, víš. Každý si o mě myslí, že nic neumím, že jsem blázen, tak jak

na mě volají. Chutná ti to, strejdo?“

„Jasně, že jo, Vili, jsou moc dobré, ty halušky, ty jednou budeš dobrým kuchařem, uvidíš,“ řekl mu strejda. A všechno snědli.

Někdo klepe na dveře. Vili jde otevřít a dovnitř vejde krásná žena. Vili se jí ptá, koho hledá. Nevěděl, že strejda někoho má a ještě k tomu takovou mladou ženu. Jen na ní mohl oči nechat. Obličej měla jak panenka.

„Přišla jsem za Zdenou, je doma?“ říká žena Vilimu.

„Ano, je doma, teď jsme dojedli, pojďte dovnitř,“ říká Vili. A nechává ji sednout. Strejda řekl Vilimu, ať mu promine, že mu neřekl, že má holku. Bydlí v jiném městě. Řekl, že se jednou potkali v hospodě.

„Bylo to v ten den, jak ode mě odešla manželka, byl jsem nešťastný, že odešla za jiným chlapem a cítil jsem se sám. Pil jsem, už si nevzpomínám, kolik jsem toho vypil, ale opilý jsem nebyl. A ona, tahle krásná holka, si sedla vedle mě. Dívala se na mě a když jsem se na ni podíval, hned věděla, co cítím. Mluvila se mnou, jakoby byla stará žena. Chytla mě za ruce a pomalu mi do ucha zazpívala takovou píseň, kterou jsem nikdy ještě neslyšel. Bylo mi vedle ní krásně. Nežijeme spolu, ale máme se moc rádi.“

Vilimu se z toho chtělo až brečet, když to slyšel, ale držel se.

„Jmenuji se Marcela a jsem manažerka v jedné velké restauraci v Praze. Ráda vařím, ráda tančím, ráda jsem s tvým strejdou Zdenou. Jezdím za ním, když nejsem v práci. Je nám spolu dobře. Chodíme spolu do lesa, sedáváme spolu v trávě a jen tak vzpomínáme a díváme se na nebe. Někdy ani nemluvíme,“ usmívá se na Viliho. „A ty jsi kdo, řekni něco o sobě.“

Vili řekl, že přijel z Anglie na dovolenou za strejdou Zdenou. Že tu je teprve jeden týden. Řekl taky, že rád vaří a nemá ještě žádnou práci. A ještě jí řekl, že rád kouří cigarety a rád sedí na náměstí na lavičce.

Tak spolu byli dohromady celý den, večer jela Marcela zpátky do Prahy. Vilimu se v noci zdál sen, že pracuje v restauraci, kde pracuje Marcela, že vaří různá jídla a vydě-

lává hodně peněz. Cítil vůně různých zemí a bylo mu moc dobře. A všichni ho potom v Praze znali, že je velký kuchař.

Druhý den ráno strejda nešel do práce, bylo mu špatně. Vili mu udělal teplý čaj a šel si sednout vedle něho. Potom zazvonil telefon, volala Marcela a strejdovi řekla, že vezme Viliho do práce do Prahy. Že tam bude mít všechno, byt, práci a dobré peníze. Ať jí dá potom vědět, co a jak.

„Vili, poslouchej, volala Marcela a chce tě vzít do práce do Prahy. Že jí máš říct, jestli chceš jít nebo ne,“ povídá strejda Vilimu.

Vilimu se o tom zdálo, ale nic o tom neřekl. Strejdovi řekl, že tu práci vezme, ale co on. Báł se o něj, co s ním bude. Strejda odpověděl, že všechno dobře dopadne, ať si nedělá starosti.

...

Už je to víc jak deset let a Vili s Marcelou jsou nejlepšími kuchaři v cizině. Pět let Vili pracoval s Marcelou v Praze, v její restauraci, v kuchyni, kam chodili sami bohatí lidé. Všechno věděl, nikdo mu nic nemusel říkat, jak se co chystá, vaří nebo peče. Jednou už je to ale přestalo bavit, tak si řekli, že si koupí karavan, budou vařit romská jídla a začnou jezdit všude po světě. Žijí si takhle, mají svobodu a jsou spolu. Jednou by chtěli i děti, ale všechno má svůj čas. Jejich karavan se jmenuje Romské jídlo od Viliho a Marcely.

„Chcete vědět, co bylo se strejdou? Když jsem dojel do Prahy do práce, tak mu brzy volala jeho bývalá manželka, která od něho utekla za jiným chlapem. Řekla mu, že ho moc miluje, že s ním chce zase žít. A začala brečet. Dal se zpátky se svojí ženou dohromady a taky mají krásný život. Našel si novou práci a voláme si. Svoji mámě jsem řekl, že jsem šťastný člověk. Že mám spousty peněz a všude jsem byl a všechno znám. Už to není lež, ale pravda. A ještě jsem jí řekl, že mám krásnou ženu a práci, o které jsem snil celý život.“

Vidíte, jednou vám přijde všechno nové, když opustíte to staré. Tak jako Vili.

Veronika Kačová

Jsem si jistý, že to všichni zvládneme

Pěťadvacetiletý Ronaldo In Santi vystudoval v České republice na střední odborné škole zdravotnické a ekonomické ve Vyškově. V České republice začal pracovat ihned po ukončení školy v FN Motol v Praze jako zdravotnický asistent na spondylochirurgickém oddělení. Nyní pracuje jako zdravotnický asistent ve Velké Británii. Mezi jeho zájmy patří hudba, tanec a box.

V jaké nemocnici pracujete a v jakém městě?

V současnosti pracuji jako zdravotnický asistent ve Velké Británii asi 40 km od Londýna. Tento rok to bude deset let, co jsem se rozhodl pracovat pro zdravotnictví.

Jak jste se dostal k této práci a kde jste pracoval předtím?

Kvůli špatným platovým podmínkám v České republice jsem se rozhodl odcestovat a našel jsem si uplatnění ve Velké Británii. Začal jsem pracovat pro soukromou nemocnici a během svého pracovního poměru jsem se kvalifikoval výše v různých oblastech zdravotnictví. Pracuji pro nemocnice a ošetrovatelské domovy s dopomocí zaměstnanců v krizové situaci.

Co vám tato práce s lidmi všechno dala a jak vás v životě posunula?

Pracovní pozice a finanční ohodnocení mě posunulo tak, že jsem blíž ke svým budoucím cílům, než jsem si vůbec myslel. Práce mi dala hodně v životě, jak v osobním tak i v pracovním. Občas je tato práce náročná, určitě jako každá jiná, ale nic se nevyrovná tomu, když vidíte pacienty, kteří se uzdravují z různých nemocí a víte, že jste pro ně udělal maximum.

Jaké služby vaše nemocnice nabízí?

Nemocnice nabízí například služby fyzioterapie, hydroterapie (to je terapie ve vodě), arteterapie, canisterapie a masáže.

Jak vypadá váš pracovní den a jaký máte pracovní kolektiv?

Pracuji zhruba pět dní v týdnu, včetně nočních směn, s úžasným pracovním kolektivem, se kterým dokážu trávit čas jak v práci tak i mimo práci.

Jak se díváte na současnou koronavirovou krizi, lepší se podle vás situace, nebo naopak?

Momentálně je situace ve zdravotnictví z důvodu pandemie covid-19 velmi náročná, ale jsem si jistý, že to všichni zvládneme, důležité je být pozitivní a nepanikařit.

Co vy sám děláte pro své zdraví?

Pro své zdraví posiluju, vařím si sám zdravé jídlo, abych nepřibral a vyhýbám se jednoduchým cukrům.

Mohl byste nám říct, jaké jsou vaše zájmy?

Přes den se věnuji v první řadě své milované partnerce, dále tréninku v boxu, zdravé stravě a spánku.

Máte na závěr nějaký vzkaz pro čtenáře?

Chtěl bych vzkázat všem čtenářům, ať si jdou za svým cílem naplno. Děkuji vám za rozhovor.

rozhovor vedla Veronika Kačová

foto: Flavio Lo Scalzo, Reuters

Muzeum romské kultury online

JANA HORVÁTHOVÁ

Jaké aktivity nabízí Muzeum romské kultury pro své návštěvníky v době uzavření institucí?

JH: Byla to pro nás výzva, ale spustili jsme program nazvaný Muzeum u vás doma. V rámci něj jsme na facebookovém kanálu nabízeli kvízy z kultury a dějin Romů o knihu a další ceny. Náš online program vyvrcholil na Mezinárodní den Romů, kdy jsme nabízeli na youtube kanálu muzea tematická videa po celý den, streamovali jsme také živě online koncert romských muzikantů, který vidělo téměř 20 000 lidí. Ukázalo nám to sílu online prostředí a umožnilo nám rozšířit dosah našich aktivit na Romy z celého světa, od kterých máme zpětné vazby, že nás sledují na sociálních sítích.

Muzea se otevírají od 11. května, jaké jsou vaše plány?

JH: Pro individuální návštěvníky a rodiny otevíráme 12. května. Už na začátku měsíce ale prodlužuje-

me pro velký zájem probíhající výstavu Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní, a to až do února 2021. Při té příležitosti připravujeme sérii stream koncertů

romských hudebníků, která snad v 2. polovině léta přejde již v produkci živou i s návštěvníky ve venkovním prostoru muzea. Chystáme také program pro rodiny s dětmi, kterým nabídneme speciální na míru ušité aktivity. Vše bude na našem webu www.rommuz.cz.

Se začátkem sezóny souvisí také otevření Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě v Hodoníně u Kunštátu. Při této příležitosti jsou připraveny výstavy i aktivity pro rodiče s dětmi. Tam otevíráme 13. května. Těšíme se na všechny návštěvníky.

Příští rok bude Muzeum romské kultury slavit své 30. narozeniny. Čeká nás tedy rok plný oslav, které už pro vás připravujeme!

7. 4. to bylo přesně 29 let, co bylo založeno Muzeum romské kultury, tehdy ještě jako nezisková organizace. Zapsána byla 7. 4. 1991. Na snímku jsou odborní zaměstnanci muzea v tehdejší kanceláři v Brně na ulici Václavské, historik Bartoloměj Daniel, etnografka Eva Davidová a Ing. Emil Pokuta.

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:

název organizace:

adresa, PSČ:

e-mail: telefon:

počet objednaných výtisků:

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou

☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:

☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2020 je 370 Kč

SRNM

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

**Bratislavská 65a,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnm.cz**

**číslo účtu:
230 0066 1977/2010**

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)

1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)

1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srnm.cz

**Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury
České republiky**